

Instorten doet Circus Irving nooit

De wonderlijke verhalen van John Irving ontwikkelen zich volgens een vast stramien. Routinewerk dreigt, maar ook in zijn jongste slaat de literaire vonk over.

Door **Hans Bouman**

FICTIE

John Irving

Avenue of Mysteries

★★★★★

Doubleday;

import Van Ditmar;

464 pagina's; € 25,95.

John Irving

Avenue van de mysteriën

Vertaald uit het Engels

door Otto Biersma en

Luid Dorrestein.

De Bezige Bij;

604 pagina's; € 24,90.

Er zijn romanschrijvers die het bij elk nieuw boek over een andere boeg gooien: andere locaties, ander type personages, andere thematiek, andere motieven, andere taalregisters. T.C. Boyle en Paul Theroux zijn daarvan goede voorbeelden. Toegegeven, de laatste heeft een aantal boeken lang met het dubbellevensmotief gespeeld, maar beide auteurs hebben een opmerkelijk divers romanoeuvre op hun naam staan.

Ook in kwalitatief opzicht overigens. Tegenover meesterlijke boeken als *World's End* en *The Mosquito Coast* staan jammerlijke missers als *East is East* en *O-Zone*.

John Irving is Theroux' en Boyles tegenpool. Natuurlijk vertelt Irving in elke roman een totaal ander, meestal uitvoerig en complex verhaal, maar binnen dat gegeven keren telkens dezelfde thema's, motieven, stilistische tics en verteltechnische handgrepen terug.

De beren en worstelaars uit zijn vroege werk zijn een beetje naar de achtergrond verdwenen, maar weeskinderen (niet zelden met een bijzondere gave), transgenders (nooit iel of verwijfd, maar altijd geblokte kerels die hun leven als vrouw vervolgen), circussen, gevaarlijke wilde dieren, ontbrekende lichaamsdelen, dokters, schrijvers, abortus, de katholieke kerk en prostituees maken met een vertrouwenwekkende regelmaat hun opwachting.

Ook in zijn manier van spanning opbouwen past Irving bekwaam zijn vaste technieken toe. Elke roman begint hij met de slotscène, waar hij vervolgens naartoe werkt. Op kleinere schaal past hij dat procedé het hele boek lang toe. Al vertellend geeft hij vooruitwijzingen naar dramatische gebeurtenissen die zullen plaatsvinden, zonder het hoe er waarom prijs te geven. Zo wekt hij bekwaam spanning: de lezer weet dat een geliefd personage iets vreselijks gaat overkomen. Snel verder lezen.

Op typografisch niveau betoont Irving een grote voorliefde voor cursiveringen en

John Irving

Foto Walter Willems

dikwijls ironiserend bedoelde, tussen haakjes geplaatste terzijdes. Wanneer de hoofdpersoon in Irvings nieuwe roman, *Avenue of Mysteries* (*Avenue van de mysteriën*) klaagt over het effect van de bètablokkers die hem zijn voorgeschreven, lezen we: "The beta-blockers are blocking my memories!" Juan Diego cried. "They are robbing my dreams!" En volgt even later het alwetende schrijvers-terzijde: "(Beta-blockers really do a number on your adrenaline.)"

Ik citeer expres de Amerikaanse editie, want de Nederlandse vertalers hebben veel cursiveringen uit de tekst gezeefd, iets waar ik mee kan leven (ze zijn dikwijls overbodig), maar waarmee natuurlijk wel het typische taaleigen van Irving wordt afgevlakt.

Als het gaat om het verzinnen van een wonderlijk, breed uitwaaiend verhaal, bevolkt door al even wonderlijke *larger-than-life* personages, kunnen weinigen zich met Irving meten. Maar hij weeft dat wonderlijke verhaal wel altijd rond een consistent verteltechnisch raamwerk. Misschien dat zijn oeuvre daarom veel gelijkmatiger is dan dat van Boyle en Theroux.

Natuurlijk zitten er tussen Irvings boeken mindere werken, zoals zijn allervroegste romans en *The Fourth Hand*, een soort tussendoortje dat hij schreef toen hij vastzat in *Until I Find You*. Maar instorten doet Circus Irving nooit.

Het is dan ook geen toeval dat Irving nog

altijd op een grote populariteit kan bogen en prominent wordt gerecenseerd in de internationale media. Maar persoonlijk kan ik niet ontkennen dat ik bij het lezen van mijn veertiende Irving-roman af en toe vermoeidheidsverschijnselen constateerde.

Wanneer mensen, ondergetekende in-clus, hun favoriete John Irving-romans noemen, komen steeds dezelfde titels bovendien. Natuurlijk *The World According to Garp*, Irvings vierde roman waarmee hij in 1978 doorbrak en waarin hij voor het eerst alle typische Irving-ingrediënten met succes toepaste. Doorgaans gelden ook de 'abortusroman' *The Cider House Rules* en de 'anti-Vietnamroman' *A Prayer for Owen Meany* als favorieten, en worden *The Hotel New Hampshire* en *A Son of the Circus* genoemd.

Het hart van Irvings oeuvre wordt gevormd door een vijftal romans die hij tussen 1978 en 1994 publiceerde. Daarna bleef hij op niveau schrijven en zijn lezers vermaken, maar ondanks de onmiskenbare vitaliteit van zijn romans, kregen ze door de voortdurende terugkeer van een reeks vaste ingrediënten iets programmatisch en routineus.

Natuurlijk is ook *Avenue van de mysteriën* een levendige, dynamische roman. Hij vertelt het verhaal van de 54-jarige Mexicaans-Amerikaanse schrijver Juan Diego Guerrero, die van Iowa naar de Filipijnen reist om daar een lang geleden gedane belofte te vervullen.

Juan Diego, mank sinds een ongeluk op zijn 14de, is in slechte gezondheid en slikt bètablokkers om zijn bloeddruk te verlagen. Als hij door omstandigheden enige tijd niet bij zijn medicijnen kan, merkt hij dat hij weer kan dromen. Juan Diego's dromen over zijn jeugd vormen de tweede, veruit interessantste verhaallaag van het boek.

Daarin wordt verteld hoe hij en zijn zusje Lupe opgroeien op een vuilnisbelt in Mexico. Lupe kan gedachten lezen en soms de toekomst voorspellen, maar wegens een vergroeiing bij haar huid is ze voor iedereen behalve Juan Diego onverstaanbaar. Van alle wonderbaarlijke personages in deze roman gooit het vuilbekkende straatschoffie Lupe de hoogste ogen om toe te treden tot het gezelschap van favoriete Irving-personages. Toch weer zo'n literaire vonk te midden van de al te vertrouwde vakmatigheid.